

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

ÖSSZEKAPCSOLT KÖZÖS MŰVEK VÉDELMI IDEJE

SZJSZT-40/2015

A megkereső-megbízó által feltett kérdések

1. Valamennyi színpadra szánt mű (zenedramái és balettprodukció), ahol a zenét, a szöveget (librettót) és a mű cselekményét (szüzsé) más-más szerző alkotta, az Szt. 5. § (2) bekezdése szerinti összekapcsolt műnek minősül-e?
2. Amennyiben az 1. kérdésre adott válasz nemleges, úgy milyen szempontok szerint különböztethetők meg az összekapcsoltnak és a „nem összekapcsoltnak” minősített művek a színpadra szánt művek esetében? (Másképp fogalmazva: létrehozható-e két tetszőleges mű összekapcsolásával olyan színpadi mű, amely nem minősül az Szt. szerint összekapcsolt műnek?)
3. A 2. kérdéshez kapcsolódóan: pusztán formális jogi, avagy zene- és színházművészeti, -tudományi, -történeti kérdés annak eldöntése, hogy a két vagy több mű összekapcsolásából keletkezett, színpadra szánt mű összekapcsolt műnek minősül? (Másképp fogalmazva: van-e jelentősége a mű keletkezésének, a szerzők egymásra hatásának, a szerzők egymás mellett való alkotásának, egymás tevékenységéről való tudomásának a kérdés eldöntésében, vagy elegendő a művek összepárosításának a ténye?)
4. Amennyiben az 1. kérdésre adott válasz igen, abban az esetben úgy kell-e értelmezni az Szt. 31. § (2) bekezdésében megfogalmazott, a védelmi időre vonatkozó rendelkezést, mint amely egyaránt érvényes a szerzőtársak közösen alkotott (valódi közös) művére és az önálló szerzők összekapcsolt művére?
5. A 4. kérdéshez kapcsolódóan: amennyiben valamennyi több, önálló szerzővel bíró, színpadra szánt mű összekapcsolt műnek minősül, úgy van-e jogi jelentősége annak, hogy a szerzők egymás tevékenységéről tudva, azt ismerve alkották meg a saját művüket (ihletődtek), vagy önálló szerzőként, önállóan alkották meg saját műveiket, amelyek később kerültek összekapcsolásra?
6. A Szerzői Jogi Szakértő Testület által kialakított álláspont (1–4. kérdésre adott válasz) alapján a jelen megkeresésben megjelölt művek közös (összekapcsolt) műnek minősülnek-e, illetve hogyan alakulnak a szerzők védelmi idői az egyes művek kapcsán?

I. Felhatalmazások, adatok

1. A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 1. §-a szerint a Szerzői Jogi Szakértő Testület (SZJSZT) az 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) 101. § (1) és (3) bekezdésében megjelölt ügyekben szakértői véleményt ad bírósági vagy hatósági megkeresés vagy megbízás alapján. Peren kívüli megbízás alapján a testület a felhasználási jog – a kormányrendelet szerint általában a vagyoni jogok – gyakorlásával kapcsolatos kérdésekben jár el. A megkeresés annak tisztázására irányul, hogy meghatározott színpadi művek felhasználásához a védelmi idő szempontjából kell-e és kitől szerzői jogi engedélyt kérni. A válaszadás egyrészt egymással összefüggő – az alkotás körülményeire vonatkozó – tények, másrészt jogi kérdések figyelembevételét igényli. A szakértő testület nevében a szakvéleményt a kormányrendelet 6. § (1a) bekezdése alapján kijelölt egyesszakértő alakította ki.

2. A testület tények bizonyítására nem végez külön bizonyítást, véleményét a közölt tényállás, a jogszabályok és az irányadó magyar és európai uniós bírói gyakorlat alapján alakítja ki. A nyilvános forrásokban¹ található adatokat természetesen figyelembe vesszük. A megkeresésben említett művek és szerzőik:

Mű1

A daljáték zeneszerzője Szerző1, szövegét Petőfi Sándor nyomán Szerző2 írta, a versszövegek szerzője Szerző3. A szöveggönyvet is és a verseket is daljáték céljára írták.

„Szerző2, a Földművelésügyi Minisztérium fogalmazója 1903-ban határozta el, hogy Petőfi Sándor János vitéz című elbeszélő költeményéből színdarabot ír. A magyar irodalom egyik legismertebb művére azután esett a választása, hogy egy évvel korábban sikereket ért el a Bob herceg című operett megalkotásában való közreműködésével. Az operett verseinek megírására Szerző3-t kérte fel, aki eleinte vonakodott a feladatot elvállalni, majd Petőfi költészetéhez méltó dalszövegekkel segítette az operett elkészültét. A szövegek megírásához Petőfi versein túl Kriza János Vadrózsák című népköltészeti gyűjteményét is alapul vették.

Az elkészült szöveggönyvet Beöthy László, az éppen megalakult Király Színház igazgatója nagy örömmel fogadta, és előadásra alkalmasnak találta. Már csak találni kellett valakit, aki a szöveggönyvhöz megírja a hozzá illő sikeres zenét, mely által a darab egy kerek egész lehet. Először Sztojanovits Jenő kapta meg a feladatot, akinek korábban bemutatott Csárdás című balettje osztatlan sikert aratott. Sztojanovits viszont túl lassan dolgozott, és az állandó sürgetések hatására végül visszalépett a megbízástól. Ekkor került képbe Szerző1, aki Csipkerózsika című zenés játékával hívta fel magára a szerzők figyelmét. Szerző1 gyorsan

¹ Balassa Imre, Gál György Sándor: Operák könyve. Kilencedik kiadás. Zeneműkiadó Vállalat, Budapest, 1960; Brockhaus Riemann: Zenei Lexikon. Szerk. (magyar kiadás): Boronkay Antal. Zeneműkiadó, Budapest, 1983; Pándi Marianne: Hangversenykalauz. Zeneműkiadó, Budapest 1972; Wikipédia.

haladt a munkával, az első három dallal pár nap alatt elkészült, de a teljes mű megzenésítése is kevesebb, mint öt hónap alatt kész lett.”²

Mű2

Az egyfelvonásos opera zeneszerzője Szerző4, szövegkönyvének írója Szerző5.

Szerző5, akivel Szerző4 és K. Z. is barátságban volt, 1910-ben írta misztériumjátékát. A művet előbb K. Z.-nek, majd Szerző 4-nek ajánlotta fel megzenésítésre. Az opera 1911-ben készült el, bemutatója 1918-ban volt.

A művet táncjátékká újabban például J. T. dolgozta át (2005).

Mű3

Az egyfelvonásos táncjáték zeneszerzője Szerző4, szövegkönyvének írója Szerző5.

A mű3 még 1912-ben jelent meg a Nyugatban, és az író visszaemlékezése szerint a szövegkönyv elkészítésére maga Szerző4 kérte. A zeneszerző 1914 áprilisában kezdte a táncjátékot komponálni; a bemutató 1917-ben volt.

A mű eredeti koreográfiája Z. O. munkája volt.³ Utóbb, már Szerző4 halála után több koreográfus is átdolgozta a művet, vagyis jogutódi engedéllyel új koreográfiát készített.

A műből Szerző4 zenekari szvitet is készített.

Mű4

Az egyfelvonásos táncjáték zeneszerzője Szerző4, szövegkönyvének írója Szerző6.

„Szerző4 1917-ben egy folyóiratban bukkant rá Szerző6 történetére (amely eredetileg egy balett számára készült 1912-ben), és az ezt követő évben írta meg balettjét... A történet elolvasásához képest néhány hónapon belül a kompozíció egyes részletei készen álltak. A tényleges komponálást csak 1918 őszén kezdte meg Szerző4, s bár 1919 májusára befejezte a művet, a hangszereléssel csak 1924-re végzett.”⁴ A bemutató 1924-ben volt.

A mű első magyar koreográfusa M. A. volt (1942). Utóbb, már Szerző4 halála után több koreográfus is átdolgozta a művet, vagyis jogutódi engedéllyel új koreográfiát készített.

A műből Szerző4 zenekari szvitet is készített.

Mű5

Zenekari darab, hat rövid tétel. A művet Szerző4 zongoradarab formájában is közreadta.

2005-ben J. T. táncjátékká átdolgozta – koreográfiát írt hozzá –, nyilván a jogutód engedélyével.

² A Wikipédia vonatkozó cikke.

³ Magyar Színháztörténet 1873–1920: <http://mek.oszk.hu/02000/02065/html/2kotet/9.html#14>.

⁴ A Wikipédia vonatkozó cikke.

II. A válaszok jogi alapjai

A közös művekről

1. Az Sztj. hatályos, a megkeresés tárgyára, a több szerző (szerzőtárs, társszerző) által alkotott közös művekre vonatkozó szabálya így szól:

„Közös művek

5. § (1) Több szerző közös művére, ha annak részei nem használhatók fel önállóan, a szerzői jog együttesen és – kétség esetén – egyenlő arányban illeti meg a szerzőtársakat; a szerzői jog megsértése ellen azonban bármelyik szerzőtárs önállóan is felléphet.

(2) Ha a közös mű részei önállóan is felhasználhatók (összekapcsolt művek), a saját rész tekintetében a szerzői jogok önállóan gyakorolhatók. Az összekapcsolt művekből álló, együtt alkotott közös mű valamely részének más művel való összekapcsolásához az eredeti közös mű valamennyi szerzőjének hozzájárulása szükséges.”

2. A jogszabály idevonatkozó miniszteri indokolása: „A törvény – tekintettel a joggyakorlatban jelentkező gondokra, értelmezési nehézségekre – kiigazítja a többszerzős eredeti művekre vonatkozó szabályozást, meghaladva a szerzőtárs és a társszerző közötti, terminológiai is nehézkes különbségtételt. A törvény a közös műveket aszerint különbözteti meg, hogy részeik önállóan is felhasználhatók-e. A részek szétválaszthatósága az önálló felhasználhatóság előfeltétele, a törvény ezért nem említi meg külön e kritériumot. Az összekapcsolt műveknél önálló, általában különböző műtípusokhoz tartozó – pl. prózai és zenei – részek közös elhatározással történő, új minőséget eredményező összekapcsolásáról van szó. Az ilyen művek is többfélék lehetnek. Előállhatnak egyrészt úgy, hogy egy már meglévő művet foglalnak bele egy közös döntéssel létrejövő új műbe (ennek jellegzetes példája a versek megzenésítése); megszülethetnek másrészt úgy is, hogy a mű részeit egymásra tekintettel, együttesen hozzák létre (amikor pl. a slágerek szövegét és dallamát egyszerre, egymással együttműködve alkotják meg a szövegírók és a zeneszerzők). Ez utóbbi csoportnál méltánytalan volna, ha a már sikeres közös műből a saját részt a szerző a társa hozzájárulása nélkül más szerző művéhez kapcsolhatná (5. §).”

3. Az Sztj. 5. § (2) bekezdésének körében a törvény hatálybalépése óta nincs közzétett magyar bírósági döntés.

4. Több szerző közös műve (Sztj. 5. §) a létrehozatalra irányuló egyetértő, közös szerzői szándék eredménye. (Az Sztj. Indokolása: „közös döntés”) A részek egymást kiegészítik, erősítik, értelmezik.

Az *átdolgozásnak*⁵ is több szerzője van, de az átdolgozásnál a származékos mű szerzője egy előzetesen már meglévő műre úgy épít rá egy másik művet, hogy annak létrehozása eredményeképpen ahhoz nemcsak újabb egyéni, eredeti vonásokat ad, hanem az előzetesen meglévő mű jellemzői is szükségszerűen módosulnak. Az ilyen „ráépítéshez” az előzetesen meglévő mű szerzőjének engedélye szükséges. Amennyiben csak megváltoztatják a művet, de ahhoz új, egyéni, eredeti vonásokat nem tesznek hozzá, nem átdolgozásról van szó, hanem a mű jogosulatlan megváltoztatásáról, ami – ha a mű lényegi (egyéni, eredeti) vonásait érinti – a mű integritásának megsértése (Szjt. 13. §).

A közös mű és az átdolgozás közötti fő különbség tehát abban áll, hogy egyrészt az utóbinál az előzetesen meglévő mű jellemzői is szükségszerűen módosulnak, míg a közös műnél az előzetesen meglévő elemeknél nem; másrészt „közös mű csak maguknak az élő szerzőknek a döntése alapján születhet. Így aztán ha a szerző már nem él, az első elkülönítő ismérv hiányában is csak átdolgozásról, nem pedig közös műről van szó. Például vers megzenésítése, regény színre vitele, zenéhez koreográfia írása.

Az átdolgozott mű felhasználásához (például előadásához) az eredeti mű védettségének fennálltaig az eredeti szerző, illetve jogutódja és az átdolgozó, illetve jogutódja engedélye is szükséges; ennek lejárta után csak az átdolgozóé, illetve az ő jogutódjáé. Ezt fejezi ki az Szjt. azon fordulata, hogy az átdolgozást az eredeti mű szerzőjét megillető jog sérelme nélkül illeti meg – a védelem feltételeinek meglétében – szerzői jogi védelem.

5. Az Szjt. 5. §-a mindkét bekezdésének szabályait egy azonos cím alatt állapítja meg. Az első bekezdés egyetlen és a második bekezdés mindkét mondatában a „mű”-nek a „közös” szó a jelzője. Ezután a (2) bekezdés mindkét mondatában a „közös” mű mellett további jelzőként ez szerepel: „összekapcsolt”. Végül a (2) bekezdés második mondatában a „közös” és az „összekapcsolt” jelzőhöz társul az „együtt alkotott” kifejezés is.

Mindebből nyelvtani-logikai alapon (lásd: főszabály–kivétel-viszony, az általánostól a különös felé haladás) az következik, hogy a „közös” műveknek két típusa van: az (1) illetve a (2) bekezdésben leírtak. A (2) bekezdésben leírt művek is közös művek, ezek az „összekapcsolt közös művek” altípusába tartoznak. Ezen belül van egy al-csoport, az „együtt alkotott összekapcsolt közös mű”.

⁵ Szjt. 4. § (2): „Szerzői jogi védelem alatt áll – az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül – más szerző művének átdolgozása, feldolgozása vagy fordítása is, ha annak egyéni, eredeti jellege van.” 29. § „A szerző kizárólagos joga, hogy a művét átdolgozza, illetve hogy erre másnak engedélyt adjon. Átdolgozás a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, a filmalkotás átdolgozása és a mű minden más olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre.”

6. A tartalmi elemzés is azt mutatja, hogy a közös, vagyis a létrehozatalra irányuló egyetértő, közös alkotói szándék eredményeként született műnek két típusa van (és a második típuson belül létezik egy altípus).⁶

Az 5. § (1) bekezdésében leírt közös mű külön-külön fel nem használható műrészekből áll, egységbe forr. Tipikusan, de nem feltétlenül azonos műfajban születik (zene, próza, vers, tudományos közlemény). Előfordulhat az is, hogy a zenét és a szöveget is többen jegyzik – például a mai könnyűzenében. Általában nem azonosítható, hogy szerzői közül ki melyik részletet alkotta. A zenés színpadi művek soha nem esnek ebbe a kategóriába, hiszen ennek kizárásához elég a részek önálló felhasználhatóságának elvi lehetősége.

Az 5. § (2) bekezdésében leírt közös művek részei külön-külön is felhasználhatóak – „összekapcsolt közös művek”. Ezeknél a műveknél nem az alkotás folyamata együttes, hanem az alkotóknak az egyébként önállóan létező és felhasználható művek alkotói összekapcsolására, és ezúton közös értékesítésre irányuló szándéka közös. Ez arra irányul, hogy már kész művet (ez készülhetett más célra vagy eleve arra, hogy majd egy közös mű része legyen) egy más kész műhöz – esetleg utóbb e célból készülő műhöz – egy más műfajú művé kapcsolják össze (például: megzenésített vers). A külön felhasználhatóságból ered, hogy e művek részei külön-külön felhasználását, előadását a szerzők külön-külön engedélyezhetik.

Az *összekapcsolt mű alapeseteként* a törvény az 5. § (2) bekezdésében az *első mondatban* olyan művekről beszél, amelyeknél a részek általában nem egyszerre készülnek, de ha mégis, akkor párhuzamosan, de nem egymásra tekintettel, nem közös ihlettel. Ilyen a már említett példa, amikor az előzetesen meglévő vers szerzője saját elhatározásból engedélyezi annak megzenésítését. De tipikusan ilyen művek a librettó, dalszöveg és zene összekapcsolásával születő zenés színpadi művek is. Ilyenek a hagyományos könnyűzenei slágerek is. A (2) bekezdésben a *második mondatban* a törvény meghatározza egy speciális, összekapcsolt közös mű altípusát is: ennél a mű részei *egyszerre, egymásra tekintettel készülnek*. (*Együtt alkotott összekapcsolt közös mű.*) Az ilyen módon való alkotás gyakori a mai könnyűze-

⁶ Szakirodalmi források: Gyertyánfy Péter: Többszerzős művek. Magyar Jog, 34. évf. 6. sz., 1987, p. 147; Gyertyánfy Péter: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: a szerzők személye; a többszerzős művek. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 8. (118.) évf. 2. sz., 2013. április; Gyertyánfy Péter (szerk.): Nagykomentár a szerzői jogi törvényhez. 3. kiadás. Walters Kluwer Kiadó, Budapest, 2014; Schwertzer Nikolett Beatrix: A zeneművek szerzői jogi szabályozása egy zeneszerző szemszögéből. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 9. (119.) évf. 3. sz., 2014. június; Lontai Endre, Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, Vékás Gusztáv: Magyar polgári jog. Szerzői jog és iparjogvédelem. Eötvös József Kiadó, Budapest, 2015; Grad-Gyenge Anikó: A védelmiűdő-irányelv módosításáról szóló szabályok átültetése a magyar jogba. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 7. (117.) évf. 4. sz., 2012. augusztus, p. 17.

nében.⁷ E művek részei (tehát az összekapcsolás tárgyát képező művek) külön-külön felhasználását, előadását, átdolgozását a szerzők ugyanúgy, mint az alapesetben, külön-külön engedélyezhetik, de a részeket újabb más művel csak az eredeti szerzőtárs hozzájárulásával lehet összekapcsolni.

A közös műveknél sem lehet szem elől téveszteni, hogy szerzőnek csak valamely gondolat sor egyéni kifejezőjét lehet tekinteni.

7. Így az összekapcsolt közös mű (akár az altípusba, akár a fő típusba tartozik) egésze újabb előadásához, más felhasználásához mindenféle összekapcsolt közös mű esetén minden rész minden szerzőjének (jogutódjának) engedélye szükséges. Jogsértés esetén viszont a mű bármelyik szerzője önállóan is felléphet (ez érvényes általában is minden közös műre).

A mű *egyes részeinek* más közös mű céljára más művel való összekapcsolásához (a szerző halála után: az átdolgozás jogutód általi engedélyezéséhez) csak akkor van szükség minden rész minden szerzőjének (jogutódjának) engedélyére, ha az 5. § (2) bek. 2. mondatban meghatározott, együtt alkotott közös műről van szó.

8. A helyzet jobb megértéséhez hasznos lehet egy jogtörténeti visszatekintés is. Hatályos törvényünk előtti szerzői jogunk még ismerte a „szerzőtársak” és a „társszerzők” közötti megkülönböztetést (1969. évi III. tv. 5. §):

„(1) Több szerző közös művére, ha azt nem lehet önálló részekre szétválasztani, a szerzői jog a szerzőtársakat együttesen és – kétség esetében – egyenlő arányban illeti meg; a szerzői jog megsértése ellen bármelyik szerzőtárs önállóan is felléphet.

(2) Ha a közös mű részei a mű sérelme nélkül szétválaszthatók, a társszerzőket az egyes részekre önálló szerzői jog illeti.”

Az 1969. évi III. tv. évtizedeken át mérvadó kommentárja szerint a szerzőtársas közös műben „esetleg meghatározhatóak azok az adalékok, amelyeket az egyik vagy a másik szerző nyújtott, az eredmény azonban nem több önálló rész együttese, hanem az adalékok az alkotó folyamat eredményeképpen elvesztik önállóságukat.... Ennek gyakorlati követke-

⁷ Egy perben a tanúk így írták le az alkotás folyamatát: „Az című dalt a közös jogkezelő szervezet nyilvántartása szerint zeneszerzőként FM, szövegíróként a felperes szerezte. A peres eljárásban tanúként meghallgatott HP előadása szerint ő a ... zenekar dala, az ... című mű hangszerelője volt. Ez a dal is úgy született, mint más esetben is. A zenei alapötleteket, a harmóniát, és az énekhez kapcsolódó dallamot a zenekar egyik gitárosa, FM készítette, a dalszöveget, mint minden más esetben is, a felperes. A zenekari próbákon, ahol a tanú a hangszerelésben működött közre, az eredeti zenei anyag is változott, csiszolódott, és a szöveges rész is. Ennek ellenére a dal lényegében ugyanaz maradt a hangszerelés után is, mint ahogyan eredetileg megszületett. Lényegében a zenekar valamennyi tagja hozzájárult a végleges forma elkészültéhez, bár szerzői jogi szempontból az nem tekinthető hozzájárulásnak a mű alkotása szempontjából.” Itt tehát a többiek közreműködése nem érte el az egyéni, eredeti alkotás szintjét, az összekapcsolt közös mű szerzői maradtak az eredeti zeneszerző és a szövegíró. Főv. Bíróság 8.P.632410/2004/30.2006. november 22.

ménye, hogy a művel a szerzőtársak csak együttesen rendelkezhetnek.”⁸ Társszerzők esetében „a mű közös, tehát többek alkotása, de azt a mű sérelme nélkül önálló részekre szét lehet választani.”⁹

9. Az előző pontban hivatkozott Bernárd–Tímár-mű a jogalkotó által nyitva hagyott kérdésként azonosította azt a problémát, hogy mikor választható el valamelyik társszerző része „a mű sérelme nélkül”, vagyis az elválasztható részre adhat-e annak a szerzője, és milyen felhasználásra, külön felhasználási engedélyt? Felidézi egyrészt a P.I. 3955/1933-as kúriai döntést („a megzenésített költeményt szerzője másnak megzenésítés végett nem adhatja át”), másrészt a Legf. Bír. Pf.II.22502/1955. sz. ítéletet is („A korábban megbukott operett zenéjét a zeneszerző a librettista hozzájárulása nélkül újabb operetthez felhasználhatja”).

Így foglalt állást: „A közös művet a társszerzők részének önálló felhasználása akkor nem sérti, ha ez a felhasználás más síkon történik, mint amilyen eredmény létrehozására a társszerzők annak idején összeálltak. ... nem látjuk megengedhetőnek a társszerző hozzájárulása nélkül, hogy a balettzenéhez más szöveget készítsenek...” (92. o.).

10. Az 1974–75-ös években a Legfelsőbb Bíróság a János vitéz- és a Sybill-ügyben úgy foglalt állást, hogy „...a dalmű mint színpadi alkotás szétválaszthatósága megítélésénél az a döntő, hogy a szerzők szellemi alkotásai egymással szorosan, elválaszthatatlanul összefüggnek-e. Ennek megítélése során helytelen lenne kizárólag abból kiindulni, hogy a különböző szerzők alkotásai egyidejűleg keletkeztek-e, vagy hogy azok külön előadhatók-e és kiadhatók-e. A perbeli mű ilyen egységként vált a nemzeti kultúra részévé, benne az egészek és a résznek oly szoros összetartozása ismerhető fel, amely lehetetlenné teszi részeinek a mű sérelme nélküli szétválasztását.”¹⁰

Ezután, az 1978. évi 27. tvr.-rel a régi Szjt 5. § (2) bekezdésében a „Ha a közös mű részei a mű sérelme nélkül szétválaszthatók...” fordulat helyébe a „Ha a közös mű önálló művekre szétválasztható” szöveg lépett. Ezzel a társszerző fogalma egyértelműen minősíthetővé vált; az elválaszthatóság objektív kategória lett.

11. Az előző három pontban leírt jogtörténeti ismertetésből az következik, hogy a jogalkotó végül 1999-ben

- változatlanul hagyta a közös műnek és két típusának fogalmát; de
- a „szétválaszthatóság” helyébe az ugyancsak objektív „önálló felhasználhatóságot” tette.

⁸ Benárd Aurél, Tímár István: A szerzői jog kézikönyve. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1973, p. 91.

⁹ Benárd, Tímár: i. m. (8), p. 92.

¹⁰ LB Pf.III.21027/1974, BH1975/9.411.

Vagyis meghaladja és továbbra is jogi jelentőség nélkülinek tartja azokat a kulturális, köz-felfogásbeli tényezőket, amelyeket a 10. pontban idézett János vitéz- és Sybill-ítéletben a korábbi törvényszöveg alapján a Legfelső Bíróság megfogalmazott;

- változatlanul hagyja a szerző jogát arra, hogy az önállóan felhasználható műrésze önállóan gyakorolhassa szerzői engedélyezési jogát, akár „a felhasználás azonos síkján” is – ellentétben a Bernárd–Tímár-mű 9. pontban idézett, a korábbi jog alapján kialakított álláspontjával;
- bevezet azonban egy korlátozást: a más művel való összekapcsolásra az önállóan felhasználható rész szerzője sem adhat önállóan engedélyt, ha a művet együtt, vagyis közös ihlettel alkották;
- mellőzi a nehézkes, erőltetett terminológiai különbségtételt a „szerzőtárs” és „társ-szerző” között. Az Sztj. 5. § (1) bekezdése a közös mű szerzőit „szerzőtársakként” említi, (2) bekezdése pedig „valamennyi szerző”-ről szól. Nyilvánvaló, hogy ezek is „szerzőtársak”.

A koreográfiáról

12. A magyar jogban a szerzői jogi védelem feltétele, hogy a mű egyrészt az irodalom, a tudomány vagy a művészet körébe tartozzon [a típusokra az Sztj. 1. § (2) bekezdése példalózó felsorolást ad], másrészt, hogy annak a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege legyen.

A *koreográfia*, akár önállóan, akár mint az Sztj. 1. § (2) bekezdésben felsorolt táncjáték azonosítható része, ugyanúgy, mint az ott felsorolt pantomim is, megfelel ennek. (Lásd még: SZJSZT-16/2014 – „Balettprodukció és irodalmi mű viszonya”, SZJSZT-20/2011 – „A vágy villamosa ügy” az egész közös mű problematikájához is.) Igaz ez a koreográfiai jelekkel vagy mozgóképfelvétellel nem rögzített koreográfiára is. A szerzői jogi védelemnek ugyanis nem feltétele a rögzítettség [a törvény példalózó felsorolása a „nyilvánosan tartott beszédet” is említi *b*) alpontjában]. Az a lényeg, hogy a mű mások számára felfogható, megismerhető, *ismételten azonosítható* legyen. A rögzítettség csak mint a bizonyítást megkönnyítő eszköz fontos.

Alkalmazva a közös művekről a 4., 5. és 6. pontban elmondottakat, megállapítható, hogy a koreográfiát magának a szerzőnek az engedélyével valamely meglévő zenéhez kapcsolva összekapcsolt közös mű jön létre. Elvileg elképzelhető akár „együtt alkotott összekapcsolt közös mű” születése is. Ha a szerző halála után készítenek a zenéhez koreográfiát a jogutód engedélyével, átdolgozás születik.

A védelmi időről

13. Az Sztj. szabálya a több szerző, szerzőtárs, társszerző¹¹ által alkotott közös művek védelmi idejére:

„31. § (1) A szerzői jogok a szerző életében és halálától számított hetven éven át részesülnek védelemben.

(2) A hetvenéves védelmi időt a szerző halálát követő év első napjától, közös művek esetében az utoljára elhunyt szerzőtárs halálát követő év első napjától kell számítani.”

Az Sztj. 31. § (2) bekezdésében a 2013. november 1-i, a 2013. évi XVI. törvénnyel való módosításáig a „közös művek” kifejezés helyén még a „szerzőtársak” szó állt. Még korábban, az 1969. évi III. tv. még így szólt: „15. § (2) Az ötven éves védelmi időt a szerző halálát követő év első napjától, szerzőtársak [5. § (1) bek.] esetében az utoljára elhunyt szerzőtárs halálát követő év első napjától kell számítani.”

14. A miniszteri indokolás az 1999. évi LXXVI. tv. 31. § (2) bekezdéséhez: „A szerzőtársak által alkotott mű védelmi idejének szabályozását a törvény 5. §-a tölti ki – megváltozott – tartalommal.”

A 2013-as módosítás miniszteri indokolása: „A módosítás a 2011/77/EU irányelv átültetésével összefüggésben végzi el az Sztj. technikai jellegű kiigazítását. Az irányelv [1. cikk 1. pont] oly módon egységesíti a – magyar szabályozásban közös műveknek minősülő – több szerzős szöveges zeneművek védelmi idejének számítását az Európai Unióban, hogy a számítás kezdő időpontjaként az utoljára elhunyt szerzőtárs halálát követő év első napját határozza meg.

Az Sztj. az irányelvben foglalt rendelkezésnek változtatások nélkül is megfelel, indokolt azonban egyértelműsíteni, hogy az Sztj. 5. § (2) bekezdése alá tartozó esetekben is – ahol az Sztj. nem használja a szerzőtársak meghatározást – az Sztj. 31. § (2) bekezdése szerint kell számítani a védelmi időt, azaz az Sztj. 5. § (1) és (2) bekezdése alá eső esetekben egyaránt az utoljára elhunyt szerző halálát követő hetven évig tart a védelmi idő. A törvény ennek érdekében az Sztj. védelmiidő-számítással kapcsolatos 31. § (2) bekezdésében a ’szerzőtársak’ kifejezést a ’közös művek’ kifejezéssel váltja fel.”

15. Az Sztj. 31. §-ának (2) bekezdése ma már nyelvileg is egyértelműen *mindenfajta* közös műre vonatkozik. A közös mű fogalmát az Sztj. „Közös művek” szövegközi címszó alatt határozza meg az 5. § két bekezdésében, a „közös művön” belül további alcsoportokat alkotva.

¹¹ A kifejezés használatát az indokolja, hogy a közös mű olyan időben keletkezhetett, amikor a régi Sztj. még használta a társszerző fogalmát.

Az előző pontban idézett miniszteri előterjesztés mutatja azt a kifejezetten jogalkotói szándékot, hogy ez a sajátos védelmiidő-számítás az „összekapcsolt közös művekre” is vonatkozzon, mégpedig annak mind a fő-, mind az altípusára, azaz minden közös műre alkalmazni kell, függetlenül attól, hogy az közös ihletésű, együttesen alkotott-e. Az indokolás azt is jelzi, hogy már 1999-ben megtörtént az érdemi változtatás az 5. § (2) bekezdés alá eső közös művek védelmi idejét illetően: ezek azóta osztják az (1) bekezdés alá eső közös művek sorsát.

Az európai uniós jogról

16. A megkeresés hivatkozik az Európai Unió védelmiidő-irányelvére is. Ez az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 12-i 2006/116/EK irányelve a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről, amelyet az Európai Parlament és a Tanács 2011/77/EU irányelve módosított. (A továbbiakban: védelmiidő-irányelv.) A megkeresésben feltett kérdések tárgyában az irányelv így szól:

„1. cikk (2) bekezdés Amennyiben egy művön fennálló szerzői jog több szerzőtársat illet, az (1) bekezdésben meghatározott védelmi időt az utoljára elhunyt szerző halálától kell számítani.”

17. A védelmiidő-irányelv magyar joggyakorlatra vonatkozó hatásának megértéséhez figyelembe kell venni a következőket. (Itt és a következő két pontban a 6. lábjegyzetben hivatkozott Nagykommentár álláspontját összegezzük.¹²)

A szerzők és a szerzői joghoz kapcsolódó egyéb jogosultak vagyoni, erkölcsi jogaira az Európai Unióban lényegében a tagállamok belső szuverén anyagi és eljárási jogi szabályai az irányadók. Nincs európai uniós szerzői jogi rendelet, vagyis a tagállamok jogalanyaira közvetlenül kötelező európai uniós szerzői jog, „szerzői jogcím” – ellentétben a rokon területtel, az iparjogvédelemmel –, eltekintve a szellemi tulajdon-jogot sértő árukra nézve alkalmazható vámfelügyeleti intézkedéseket szabályozó rendeletektől. A magyar jogalkotást, az Sztj.-t, azonban tartalmilag meghatározzák az EU szerzői jogi irányelvei. Ezek egyrészt összhangban állnak a szerzői jogra vonatkozó nemzetközi egyezményekkel (ilyenek elsősorban a Berni Unió Egyezmény, az ún. TRIPS és az ún. WIPO-egyezmények), másrészt gyakorlatiasan átültetik azokat az európai régióra. Címzettjük és kötelezettjük a tagállam. Szabályaik – kifejezett ellentétes kikötés híján – csak a szerzői jog adott területére vonatkoznak, tehát nem horizontális hatályúak.

Ez az európai uniós szabályozás nem átfogó, hanem csak foltszerű, töredékes. Nincs európai uniós szabályozás például a személyhez fűződő jogokról, de arról sem, hogy mi a „szerzői mű”, a „közös mű”, ki a „szerzőtárs”.

¹² A hivatkozott részek szerzője is a jelen szakvélemény írója.

A tíz szerzői jogi irányelv (és egy ajánlás) szabályaira közvetlenül nem hivatkozhatnak a magyarországi jogalanyok más jogalanyokkal szemben fennálló horizontális jogviszonyukban, azaz nincs közvetlen irányelvi jogalkalmazás. Egy szerzői jogi irányelv hibás magyar átültetésének megállapítása azzal jár, hogy a magyar jogalkotónak helyesbítene kell. (Itt el kell tekintenünk attól, hogy milyen esetekben lehet kártérítési igényt érvényesíteni az állammal szemben a hibás átültetés miatt.)

18. Az átültetés helyességét az úgynevezett előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésének eszközével mégis a konkrét jogvitákban is kérdésessé lehet tenni.

19. A védelmiidő-irányelv szabályai a vizsgált kérdésben:

„1. cikk

A szerzői jogok védelmi ideje

(1) A Berni Egyezmény 2. cikke értelmében vett irodalmi és művészeti művek a szerző életében és a halálától számított 70 éven át részesülnek szerzői jogi védelemben, attól az időponttól függetlenül, amikor a művet jogszerűen nyilvánosságra hozták.

(2) Amennyiben egy művön fennálló szerzői jog több szerzőtársat illet, az (1) bekezdésben meghatározott védelmi időt az utoljára elhunyt szerző halálától kell számítani.

(7) A szöveggel rendelkező zeneművek védelmi ideje a következő személyek közül utoljára elhunyt személy halálától számított 70 év, függetlenül attól, hogy azok szerzőtársaként vannak-e feltüntetve: a zenemű szövegének írója és zenéjének szerzője, amennyiben mindkettő kifejezetten az adott szöveggel rendelkező zeneműhöz készült.”

A (7) bekezdést a 2011/77/EU módosító irányelv iktatta be. Ennek indokait az alábbi preambulumbekendések adják (a második bekezdésre nincs speciális preambulumbekendés):

„(18) Egyes tagállamokban a szöveggel rendelkező zeneműveknek az utoljára elhunyt szerző halálától számított, egységes védelmi időt adnak, míg más tagállamokban külön védelmi idő vonatkozik a zenére és a szövegre. A szöveggel rendelkező zeneműveket túlnyomórészt közösen szerzik. Egy opera például gyakran egy szövegíró és egy zeneszerző műve. Sőt, az olyan zenei műfajok esetében, mint a jazz, rock és pop, az alkotás folyamatát gyakran közös munka jellemzi.

(19) Következésképpen, az olyan szöveggel rendelkező zeneművek tekintetében, amelyek szövegét és zenéjét együttes használatra szerezték, a védelmi idő harmonizálása nem teljes, és ez akadályt jelent az áruk és olyan szolgáltatások szabad mozgása számára, mint például a határokon átnyúló közös jogkezelési szolgáltatások. Az ilyen akadályok elhárítása érdekében az ezen irányelv tag-

állami átültetése határidejének időpontjában védelem alatt álló minden ilyen alkotást valamennyi tagállamban ugyanazon harmonizált védelmi időnek kell megilletnie.”

20. Az 1. cikk (1), (2) és (7) bekezdésének nyelvi és logikai értelmezése – figyelembe véve az előző pontban idézett preambulumbekendéseket is – azt mutatja, hogy a szöveges zeneművek, például az operett, opera esetében akkor is a mű utoljára elhalt szerzője halálától kell számítani a védelmi időt, ha az ilyen mű az adott tagállam jogában esetleg nem minősülne az irányelv (2) bekezdése szerinti – a magyar hivatalos fordítás szerint – szerzőtársas műnek. A (19) preambulumbekendés például „együttes használatra szerzett szövegről és zenéről” beszél, ami a magyar összekapcsolt mű fogalmának (2000. január 1. előtt: „társ szerzős műnek”) felel meg.

21. Ugyancsak igazolja ezt a védelmiidő-irányelv szóban forgó szakaszainak történeti és a tagállamok első jogára is kiterjedő elemzése.

Az 1. cikk (2) bekezdése a nemzetközi szerzői jogi védelem sarokkövének számító Berni Unió Egyezmény (1967/71) 7bis cikk (2) bekezdésén alapul. A tartalmilag azonos szabályban a BUE angol szövegében „*joint works*”, francia szövegében „*lorsque le droit d’auteur appartient en commun aux collaborateurs d’une oeuvre...*” áll, ugyanúgy mint a védelmiidő-irányelvben. Ezeknek a fogalmaknak a jelentése nem azonos az egyes EU-tagállamokban. Ez az irányelv több más olyan fogalmat is használ (anonim mű, „disclosing of identity”, a halál ténye és időpontja stb.), amelyet nem határoz meg pontosabban. Ezek közül többnél jelentős eltérések vannak a tagállami jogokban. Értelmezésük az irányelv átültetése után az egyes tagállamokban a saját tagállami fogalomrendszer szerint történik. A jogszabályi jogharmonizáció tehát itt igencsak közelítő.

A „*joint works*”, illetve a francia szövegben a „*lorsque le droit d’auteur appartient en commun aux collaborateurs d’une oeuvre...*” kifejezésnek az angol, a német¹³ és az osztrák jogban például a magyar Szjt. 5. § (1) bekezdésében leírt „önállóan fel nem használható” műrészekből álló közös művekkel azonos tartalom felel meg. Ez a közös mű szűkebb koncepciója. A francia¹⁴ és a belga jogban viszont a tartalom ennél szélesebb: az ilyen mű létrejöttéhez elegendő valamilyen közös ellenőrzés a mű felett, és idetartoznak a zenés színpadi művek is. Ez a közös mű szélesebb koncepciója;¹⁵ ott erre alkalmazzák a védelmiidő-irányelv 1. cikk (2) bekezdésének megfelelő szabályt. A fogalom tartalmát illetően ugyanez a helyzet a spanyol és a portugál jogban (vagyis nincs jelentősége a szétválaszthatóságnak),

¹³ Urheberrechtsgesetz, § 8, Abs.1. Schricker, G.: Urheberrecht. Kommentar Beck’sche Verl. München 1987, S. 210–212.

¹⁴ Code de la propriété Intellectuelle, L. 113-2; André Lucas, Henri-Jacques Lucas: Traité de la propriété littéraire et artistique, 2e ed. Litec, Paris, 2001, p.159–165.

¹⁵ Michel M. Walter, Silke von Lewinski (ed.): European Copyright Law. Oxford University Press, London, 2010, 8.1.39–44. p. 528–529.

azonban a közös mű sajátos védelmiidő-számítási szabálya 2011-ig kifejezett külön előírás folytán mégsem vonatkozott a közös mű szélesebb fogalmára. Ezzel megint csak ellentétben az olasz jogban, jóllehet a közös mű szűkebb koncepciója érvényes, egy külön szabály már a 2011-es védelmiidő-irányelv előtt kiterjesztette az utolsónak elhalt szerző halálától való számítási módot a színpadi, zenés színpadi és a koreográfiai művekre is.¹⁶

A szakirodalom már korábban is rámutatott, hogy az a tény, hogy a közös mű fogalma tagállamonként mást és mást takar, ahhoz vezetett, hogy a 2006-os európai uniós védelmiidő-jogharmonizáció elégtelen volt. Jóllehet felvetődött az is, hogy harmonizálják a mű és a szerzőség fogalmát is,¹⁷ de végül a Bizottság 2008 április 4-én COM(2008)464/3. iratával csupán azt a szöveget javasolta a Tanácsnak, ami aztán a 2011-es módosítás folytán a mai (7) bekezdés lett.

22. A magyar Sztj. 5. § (1) és (2) bekezdésében meghatározott művek mind „szerzőtársas művek” a védelmiidő-irányelv 1. cikk (2) bekezdése szempontjából. A magyar jog számára így – ugyanúgy, mint a francia és a belga jog számára, lásd az előző pontunk harmadik bekezdését – az 1. cikk (7) bekezdésének nincs jelentősége. Az, hogy az utolsónak elhalt szerző halálától való számítási módot alkalmazzuk minden összetett közös műre [Sztj. (2) bek. alá eső művek] és különösen a zenés színpadi művekre, éppen úgy összhangban van a közösségi joggal, mint például a francia és a belga jog, amely ugyancsak a közös mű szélesebb fogalmának alapján áll.

III. Szakértői válaszok a megkeresés kérdéseire

Az 1. és a 2. kérdésre: 1. Valamennyi színpadra szánt mű (zenedrámai és balettprodukció), ahol a zenét, a szöveget (librettót) és a mű cselekményét (szüzsé) más-más szerző alkotta, az Sztj. 5. § (2) bekezdése szerinti összekapcsolt műnek minősül-e?

2. Amennyiben az 1. kérdésre adott válasz nemleges, úgy milyen szempontok szerint különböztethetők meg az összekapcsoltnak és a „nem összekapcsoltnak” minősített művek a színpadra szánt művek esetében? (Másképp fogalmazva: létrehozható-e két tetszőleges mű összekapcsolásával olyan színpadi mű, amely nem minősül az Sztj. szerinti összekapcsolt műnek?)

A színpadra szánt mű (zenedrámai és balettprodukció), ahol a zenét, illetve a szöveget más-más szerző alkotta, akkor összekapcsolt mű az Sztj. 5. § (2) bekezdése szerint, ha az maguknak az élő szerzőknek a közös elhatározása, döntése alapján jön létre. Ha viszont a szerző már nem él, csak átdolgozásról, nem pedig közös műről van szó. (Részletesen lásd erről a II/4. pontunk harmadik bekezdését és a 6. pontot.)

Így természetesen (a megfelelő szerzői-jogutódi engedélyekkel) létrehozható két tetszőleges mű összekapcsolásával olyan színpadi mű is, amely nem minősül az Sztj. szerinti ösz-

¹⁶ Walter, Lewinski: i. m. (15), 8.1.39–44, p. 528–529.

¹⁷ Walter, Lewinski: i. m. (15), 8.1.46, p. 530.

szekapcsolt műnek – ez az átdolgozás. Ilyenek például a Mű2 és a Mű4 Szerző4 halála után keletkezett, a jogutódjai által engedélyezett, színpadra koreografált változatai.

Megjegyzendő, hogy a szöveggönyt idegen szóval gyakran librettónak nevezik; a mű cselekménye, tartalma – idegen szóval: szüzséje – csak kifejtett és ismételtlen azonosítható egyéni, eredeti formájában szerzői mű.

A 3. kérdésre: A 2. kérdéshez kapcsolódóan: pusztán formális jogi, avagy zene- és színházművészeti, -tudományi vagy -történeti kérdés annak eldöntése, hogy a két vagy több mű összekapcsolásából keletkezett, színpadra szánt mű összekapcsolt műnek minősül? (Másképp fogalmazva: van-e jelentősége a mű keletkezésének, a szerzők egymásra hatásának, a szerzők egymás mellett való alkotásának, egymás tevékenységéről való tudomásának a kérdés eldöntésében, vagy elegendő a művek összepárosításának a ténye?)

A magyar jog az összekapcsolt művé minősítéshez egyrészt magát a más művé összekapcsolás tényét, másrészt annak a közös szerzői szándéknak a meglétét kívánja meg, ami a közös értékesítésre irányul. Az a mű, amelyet összekapcsolnak egy másikkal, készülhetett más célra vagy eleve arra, hogy majd egy más műfajú közös mű része legyen. (Lásd ennek részletes jogi kifejtését a II/2–6. pontban.)

Az összekapcsolt közös műnek minősítés tehát nem művészeti, tudományos vagy elméleti kérdés. Az összekapcsolás megvalósult szándékára is tények, adott esetben történeti tények – például az előadásra való jogszerű benyújtás, jogszerű előadás vagy kiadás – alapján lehet következtetni.

„A szerzők egymásra hatása”, „egymás tevékenységéről való tudomása” az összekapcsolt műveknél is különböző szintű, erejű lehet. Lényeges, hogy az ilyen műveknél az előzetesen meglévő mű egyéni, eredeti vonásai nem módosulnak, hanem azokat a kapcsolt mű csak értelmezi az új műfajú közös mű számára. (A részletekről lásd a II/4. pontot.)

A 4. kérdésre: Amennyiben az 1. kérdésre adott válasz igen, abban az esetben úgy kell-e értelmezni az Sztj. 31. § (2) bekezdésében megfogalmazott, a védelmi időre vonatkozó rendelkezést, mint amely egyaránt érvényes a szerzőtársak közösen alkotott (valódi közös) művére és az önálló szerzők összekapcsolt művére?

Az 1. kérdésre adott szakértői válaszuk nem igenlő, hanem kifejti, hogy az a zenés színpadi mű, amelynek a zenéjét, illetve a szövegét más-más szerző alkotta, fogalmilag lehet vagy összekapcsolt közös mű, vagy (az egyik szerző halála után) átdolgozás. Nem helyes az a kérdésbe foglalt állítás sem, hogy a magyar jog fogalmi rendszerében az „önálló szerzők összekapcsolt művei” ne lennének „valódi” közös művek. Valamennyi közös mű a létrehozatalra irányuló egyetértő, közös szerzői szándék eredménye. A részek egymást kiegészítik, erősítik, értelmezik.

Kimutattuk nyelvtani-logikai, tartalmi és történeti elemzéssel a szakvélemény II. részében az 5–11. pontban, hogy a közös műveknek két altípusuk van. Ezek egyrészt az Sztj. 5. §

(1) bekezdésében leírt, külön-külön fel nem használható részekből álló, másrészt a (2) bekezdésében meghatározott, külön-külön is felhasználható részekből álló („összekapcsolt”) közös művek. A szerzőt itt megjelölő terminológiának nincs jelentősége. Az Sztj. 5. § (1) bekezdése a közös mű szerzőit „szerzőtársakként” említi, a (2) bekezdése pedig „valamennyi szerző”-ről szól. Nyilvánvaló, hogy ezek is „szerzőtársak”.

Az Sztj. 31. § (2) bekezdésében megfogalmazott szabály a közös művek védelmi idejének számítási módjáról egyaránt vonatkozik a külön-külön fel nem használható részekből álló [5. § 1 (bek.)] és a külön-külön is felhasználható részekből álló („összekapcsolt”) [5. § (2) bek.] közös művekre is. Ezt a II/13–15. pontban jogtörténeti, nyelvtani-logikai és a jogalkalmazó szándékát feltáró elemzésekkel is igazoltuk. Mindez összhangban van Magyarország európai uniós jogharmonizációs kötelezettségével is (l. II/16–23.pont, „védelmi idő-irányelv”).

Az 5. kérdésre: A 4. kérdéshez kapcsolódóan: amennyiben valamennyi több, önálló szerzővel bíró, színpadra szánt mű összekapcsolt műnek minősül, úgy van-e jogi jelentősége annak, hogy a szerzők egymás tevékenységéről tudva, azt ismerve alkották meg a saját műveiket (ihletődtek), vagy önálló szerzőként önállóan alkották meg saját műveiket, amelyek később kerültek összekapcsolásra?

Amint az 1–2. kérdésre adott válaszból kitűnik, nem valamennyi több, önálló szerzővel bíró, színpadra alkotott mű „összekapcsolt mű”. Hogy valami közös mű-e, a válasz első bekezdésének ismérvei szerint dől el. Az, hogy valami a közös művön belül összekapcsolt közös mű-e, a 3. kérdésre adott válasz szerinti ismérvek meglététől függ; lásd különösen annak utolsó bekezdését.

A 6. kérdésre: A Szerzői Jogi Szakértő Testület által kialakított álláspont (1–4. kérdésre adott válasz) alapján, a jelen megkeresésben megjelölt művek közös (összekapcsolt) műnek minősülnek-e, illetve hogyan alakulnak a szerzők védelmi idői az egyes művek kapcsán?

A Mű1 daljáték összekapcsolt közös szerzői mű. A hetvenéves szerzői jogi védelmi időt az utoljára elhunyt szerzőtárs, Szerző3 1957-ben történt halálát követő év január 1-jétől kell számítani. A védelmi idő így 2027. december 31-én jár le.

A Mű2 opera összekapcsolt közös szerzői mű. A hetvenéves szerzői jogi védelmi időt az utoljára elhunyt szerzőtárs, Szerző5 1949-ben történt halálát követő év január 1-jétől kell számítani. A védelmi idő így 2019. december 31-én jár le.

A Mű3 táncjáték összekapcsolt közös szerzői mű. A hetvenéves szerzői jogi védelmi időt az utoljára elhunyt szerzőtárs, Szerző5 1949-ben történt halálát követő év január 1-jétől kell számítani. A védelmi idő így 2019. december 31-én jár le.

A Mű4 táncjáték összekapcsolt közös szerzői mű. A hetvenéves szerzői jogi védelmi időt az utoljára elhunyt szerzőtárs, Szerző6 1974-ben történt halálát követő év január 1-jétől kell számítani. A védelmi idő így 2044. december 31-én jár le.

A Mű5 zenekari darab védelmi idejét Szerző4 1945-ben bekövetkezett halálát követő év január 1-étől kell számítani. A védelmi idő így 2015. december 31-én lejárt. A műről a Szerző4 halála után készült táncjátékok további előadásához csak az átdolgozó koreográfus, illetve jogutódja szerzői engedélyre van szüksége (ha az ő védelmi idejük ugyancsak nem járt le). Az átdolgozás nem hosszabbítja meg az alapmű védelmi idejét. A zenemű újabb táncjátékká történő átdolgozásához a koreográfusnak már nem kell szerzői jogi engedélyt kérnie Szerző4 jogutódjaitól.

*Dr. Gyertyánfy Péter
egyesszakértő*

* * *

ZENÉS SZÍNPADI MŰBŐL KÉSZÜLT ZENEKARI VÁLTOZAT VÉDELMI IDEJE

SZJSZT-22/2017

A megkereső-megbízó ügyvédi iroda által feltett kérdések

1. A vizsgált szvit és vizsgált színpadi mű ugyanazon műnek minősül-e vagy önálló/különálló szerzői műveknek, illetve a szvit a pantomim színpadi műhöz képest egyéni-eredeti mű-e?
2. A szvit Szerző1 és Szerző2 közös szerzői műve-e?
3. Szükséges-e a felhasználóknak Szerző1 szerzői jogi jogosultjától 2044. december 31-ig engedélyt kérni a szvit felhasználásához?

I. Felhatalmazások, adatok

1. A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 1. §-a szerint a Szerzői Jogi Szakértő Testület az 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) 101. § (1) és (3) bekezdésében megjelölt ügyekben szakértői véleményt ad bírósági vagy hatósági megkeresés vagy megbízás alapján. Peren kívüli megbízás alapján az SZJSZT a felhasználási jog – a kormányrendelet szerint általában a vagyoni jogok – gyakorlásával kapcsolatos kérdésekben jár el. A megkeresés annak tisztázására irányul, hogy meghatározott színpadi mű felhasználásához a védelmi idő szempontjából kell-e és kitől szerzői jogi engedélyt kérni. A válaszadás egymással összefüggő – az alkotás körülményeire vonatkozó – tények és jogi kérdések figyelembevételét igényli. A szakértő testület nevében

a szakvéleményt a kormányrendelet 6. §. (1a) bekezdése alapján kijelölt egyesszakértő alakította ki.

A megkeresésre készült szakvélemény nem köti az esetleges jogvitában eljáró bíróságot, és a felhasználót még kevésbé. Ha egy felhasználó a szakvélemény megállapításait nem fogadja el, és bírósághoz fordul annak megállapítására, hogy a szvit már nem áll védelem alatt (ilyen megállapítási per a polgári perrendtartás keretei között indítható), akkor más muzikológiai, a színpadi mű és a szvit kapcsolatát eltérően megítélő előszakvélemény alapján az esetleges perben kirendelésre kerülő SZJSZT is eltérő megállapításra juthat.

2. A testület tények bizonyítására nem végez külön bizonyítást, véleményét a közölt tényállítás, a jogszabályok és az irányadó magyar és európai uniós bírói gyakorlat alapján alakítja ki. A nyilvános forrásokban¹⁸ található adatokat természetesen figyelembe vesszük. Ilyen tény a szakvélemény kialakítása szempontjából a megkereséshez csatolt, 2017. május 3-i (zenetudományi) szakvélemény is. A megkeresésben említett mű és szerzőik:

Mű1

Az egyfelvonásos táncjáték zeneszerzője Szerző1, librettójának írója Szerző2.

„Szerző1 egy folyóiratban bukkant rá Szerző2 történetére (amely eredetileg a Gyagilev balett számára készült 1912-ben), és az ezt követő évben írta meg balettjét... A történet elolvasásához képest néhány hónapon belül a kompozíció egyes részletei készen álltak. A tényleges komponálást csak 1918 őszén kezdte meg [Szerző1], s bár 1919 májusára befejezte a művet, a hangszereléssel csak 1924-re végzett.”¹⁹A bemutató 1924-ben, Kölnben volt.

A Mű1 első magyar koreográfusa Szerző3 volt. Utóbb, már Szerző1 halála után, több koreográfus is átdolgozta a művet, vagyis jogutódi engedéllyel új koreográfiát készített.

II. A válaszok jogi és zenetudományi alapjai

1. A válaszok jogi alapjait a hatályos Sztj. (1999. évi LXXVI. tv.) közös művekre, átdolgozásokra és a védelmi időre vonatkozó szabályaiban (5. §., 4. és 29. §, 31. §) kell keresni. Ezeket ismertette és értelmezte a megkeresésben is hivatkozott SZJSZT-40/2015 sz. szakvélemény, amelynek megállapításait fenntartjuk.

2. Az SZJSZT-40/2015 sz. szakvélemény a 16–22. pontjában elemzi az e kérdésekre vonatkozó nemzetközi és regionális szerzői jogot is. A 2011/77/EU irányelv által kiegészített 2006/116/EK irányelv a védelmi időről egyaránt vonatkozik a közös művek magyar Sztj.-ben tárgyalt mindkét fajtájára, a külön-külön fel nem használható részekből álló, egybeforrt közös művekre és az összekapcsolt közös művekre is: „Amennyiben egy művön fennálló szerzői jog

¹⁸ Balassa, Gál: i. m. (1); Boronkay: i. m. (1); Pándi: i. m. (1); Wikipédia.

¹⁹ A Wikipédia vonatkozó cikke.

több szerzőtársat illet, az (1) bekezdésben meghatározott védelmi időt az utoljára elhunyt szerző halálától kell számítani” [irányelv 1. cikk (2) bekezdés].

Az uniós irányelvek nemzeti jogba való átültetése mindazonáltal az Unió más országai-ban a miénktől eltérő eredményekhez is vezethet, mert a közös művek fogalmának ország-ként gyakran eltérő a tartalma. Ezért a jelen szakvélemény a magyarországi felhasználá-soktól eltérő, külföldi felhasználásokra nem feltétlenül igaz minden elemében.

3. A fentiek alapján egyértelmű, hogy a magyar jog szerint mi számít közös műnek, és hogy az ilyen mű védelmi idejét az utoljára elhunyt szerzőtárs halálát követő év első napjától kell számítani.

4. Az összekapcsolt mű alapesetként az Szjt. az 5. § (2) bekezdésében az első mondatban olyan, önállóan is felhasználható művekről beszél, amelyeknél a részek (maguk is művek) általában nem egyszerre – de esetenként eleve további művekkel való összekapcsolás céljá-ra – készülnek. Az először elkészülő műrészletből az összekapcsolással kerülnek át alkotói vonások a közös műbe. A második, harmadik rész (maguk is művek) szerzői ihletet merít a már meglévő részekből. Ilyen, amikor az előzetesen meglévő vers szerzője saját elhatáro-zásból engedélyezi annak megzenésítését. De tipikusan ilyen művek a librettó, dalszöveg és zene összekapcsolásával születő zenés színpadi művek vagy a cselekményt leíró librettó, a zene és a koreográfia összekapcsolásával létrejövő zenés táncjáték vagy pantomim is. A *Mű1* egyfelvonásos táncjáték is ilyen mű. A történetet Szerző2 kifejezetten balett céljára, baletlibrettóként írta meg. A zenés táncjáték harmadik eredeti szerzője, Szerző3 koreográ-fus volt. (A Szerző1 halála utáni koreográfiák szerzői átdolgozók voltak.)

5. A védelmi idő meghosszabbodása (lásd a fenti 3. pontot) a közös mű egészére és részei külön felhasználása esetén az egyes, önállóan felhasználható részekre egyaránt vonatkozik. Ha az így meghosszabbodott védelmi idejű műnek csak egyik, önállóan felhasználható ré-szét használják fel, ehhez csak az illető rész szerzőjének (annak jogutódjának) engedélye szükséges a közös műre irányadó védelmi időn belül.

6. A szóban forgó összekapcsolt közös mű, *Mű1* egyfelvonásos táncjáték egészének elő-adásához valamennyi szerző, illetve jogutód hozzájárulása szükséges, a mű egyes önállóan felhasználható részei külön felhasználásához az illető rész szerzőjének (jogutódjának) en-gedélye kell. Ilyen külön felhasználás például ha csak az említett zenés színpadi mű zenéjét adják elő szcenírozás és tánc nélkül.

7. Kérdés, hogy közös mű-e a librettóra épült eredeti zenemű a zeneszerző által nem szín-padi bemutatásra átdolgozott változata? Megmarad-e a közös mű önállóan felhasználható részének az ilyen zenekari változat?

Erről nyilvánvalóan csak akkor beszélhetünk, ha az átdolgozott változat tartalmazza az eredeti mű *közösen kialakított*, lényeges egyéni, eredeti vonásait. A védelmi idő sajátos számításának jogpolitikai célja ugyanis a közösen kialakított alkotás, az egyéni-eredeti gondolkifejezés további szerzői engedélyezési körben tartása akkor is, ha az egyik szerző hozzájárulására (művére) irányadó védelmi idő annak korai halála miatt lejárna, míg a másiké még tartana.

Ha az átdolgozott változat tartalmazza az eredeti mű *közösen kialakított*, lényeges egyéni, eredeti vonásait, erre is vonatkozik a védelmi idő meghosszabbításának szabálya. Így ennek az önállóan felhasználható résznek a tekintetében a felhasználáshoz szerzői jogi engedély szükséges.

Ha viszont az eredeti közös műrésztől annyira eltávolodik az annak alapján készült zenekari változat, hogy azt már önálló, és nem a librettistával közös műnek kell tekinteni, az már nem átdolgozás, hanem – legfeljebb az eredeti ötlet alapján készült – önálló mű. Ennek védelmi idejét önállóan kell számítani.

8. Az átdolgozás fogalma azt feltételezi, hogy az eredeti mű legalább egyes lényeges vonásai változatlanul megmaradnak, másokat alkotó módon részben megváltoztatják, illetve új alkotói vonásokkal egészítik ki. Ennek esetenkénti megítélése művészeti szakmai kérdés. A megkereséshez csatolt 2017. május 3-i szakvélemény meggyőzően alátámasztja, hogy a *Mű1*, koncertváltozat (szvit) zeneműben a zenés színpadi mű lényegi dramaturgiai (cselekménybeli) zenei elemei – bizonyos kihagyásokkal és kis kiegészítésekkel – megtalálhatók.

9. A művek szerzői jogi felhasználásának az Sztj.-ben van egy általános fogalma: „...a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználása...” [16. § (1) bek. 1. mondat]. A 17. § felsorol több tipikus felhasználási módot, például a nyilvános előadást és az átdolgozást is. Bizonyos műtípusok bizonyos felhasználásainak szerzői jogi engedélyezése az általános szabálytól eltérően nem a szerző vagy jogutódja hatáskörébe tartozik.

Az Sztj. 25. §-a értelmében a zenemű nyilvános előadásának engedélyezésére a zenei közös jogkezelő szervezet (és nem a szerző vagy jogutódja) köt szerződést a felhasználóval. (Hacsak a szerző vagy jogutódja jogszerű nyilatkozattal ki nem lép a közös jogkezelésből.) Ugyanez a helyzet a zenemű sugárzásával vagy egyéb nyilvánosságához közvetítésével is (Sztj. 27. §). Nem vonatkozik ez „a zenedrámái művek vagy jeleneteik, illetve keresztmetszeteik előadására”. Míg a *Mű1* egyfelvonásos táncjáték egyes részeinek vagy keresztmetszetének pantomimes előadása az idézett kivétel alá esik, a kifejezetten koncertelőadásra készült szvit előadása kívül esik a kivételen, vagyis előadásának engedélyeztetése az ARTISJUS közös jogkezelő egyesület útján történik. A szvit esetleges további átdolgozása természetesen továbbra is csak Szerző1 művei szerzői jogutódjának engedélyével jogszerű.

III. Szakértői válaszok a megkeresés kérdéseire

Az eddig kifejtettek alapján a rövid válaszok:

1. A vizsgált szvit és a vizsgált színpadi mű ugyanazon műnek minősül-e, vagy önálló/különálló szerzői műveknek, illetve a szvit a pantomim színpadi műhöz képest egyéni-eredeti mű-e?

A szvit egyéni, eredeti alkotás, amely a színpadi mű – a librettó szerzőjének hozzájárulásával készült – átdolgozása.

2. A szvit Szerző1 és Szerző2 közös szerzői műve-e?

Igen, a szvit is Szerző1 és Szerző2 közös szerzői műve.

3. Szükséges-e a felhasználóknak Szerző1 szerzői jogi jogosultjától 2044. december 31-ig engedélyt kérni a szvit felhasználásához?

Az Sztj. 31. § (2) bekezdésének a védelmi időnek a közös művekre sajátos számítását előíró szabálya a szvitre is vonatkozik. Így a szvit jogszerű felhasználásához 2044. december 31-ig szerzői jogi engedély szükséges. Ezt attól függően Szerző1 szerzői jogutódjától vagy a zenei közös jogkezelő szervezettől kell kérni, hogy milyen típusú felhasználásról van szó.

*Dr. Gyertyánfy Péter
egyesszakértő*

Összeállította: Barsvári Tímea